

BIBLIOTEKA

398

E 71

EPI I

GILGAMESHIT

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

398

ETI

EPI I GILGAMESHIT

E përktheu nga gjermanishtja dhe
e plotësoi me shënime

ANTON BERISHA

SHKURTICIA & SHKURTICIT
SHKURTICIA & SHKURTICIT
45778

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Përkthimi u bë nga:
GILGAMESCH
Eine Erzählung aus dem alten Orient
Zu einem Ganzen gestaltet von
Georg E. Burckhardt
Im Insel Verlag zu Leipzig

Redaktorë:

AUREL PLASARI
JORGJI DOKSANI

Kopertina

ALMA XHAFA

Recensues

RAMAZAN VOZGA

Dy fjalë për përkthuesin

Anton Berisha, shkrimtar e studiues i njohur, lindi në Dobërdol të Klinës, Kosovë, më 1946.

Shkollën e mesme dhe Fakultetin Filozofik, Dega e Letërsisë, i kreu në Prishtinë. Më pas kreu dhe studimet pasuniversitare në Zagreb, ku dhe mbrojti tezën e doktoraturës në letërsi. Është bashkëpunëtor i lartë shkencor në Institutin Albanologjik të Prishtinës. Ka botuar mjaft libra me studime e ese, me letërsi për fëmijë etj., mes të cilëve përmendim veprimet «Përkime poetike» (1978), «Mundësi interpretimi» (1979), «Çështje të letërsisë gojore» (1982) etj.

VEPËR KUSHTUAR TMERRIT TË VDEKJES

*Utnapishtimi i flet Gilgameshit:
«Pushoje vajin, frenoje zemërimin!
Fate të ndryshme kanë hyjt e njerëzit:
Baba e nëna t'pollën si njeri.
Ndonese dy t'tretat hyjnore i ke,
të njerëzve e ke ti një të tretën
që të tërheq kah fati i njeriut.
Amshimi s'është dhënë për njeriun!
Vdekja mizore është, cakton çdo fat».*

(Nga kënga e njëmbëdhjetë)

1. Esenca dhe aktualiteti i epit

Njëri ndër objektet artistike, të trajtuar shpesh në veprat letrare, është edhe raporti midis jetës dhe vdekjes — gjithë ajo që i afrohet dhe i largon këto dy fenomene me rëndësi për njeriun dhe botën e tij. Thua se nuk ka vepër letrare që, në një mënyrë ose në një tjetër, nuk ka shtruar e nuk ka shqiptuar elemente të jetës dhe të vdekjes. Dhe, meqenëse secili

krijues këto fenomene i ka parë e vështruar në mënyrë vetjake, përherë ka shprehur e ka theksuar diçka të veçantë, diçka tjetër nga ajo që është thënë më parë, dhe në këtë mënyrë është pasuruar përvoja e njeriut për jetën dhe vdekjen.

Në rrethin e ngushtë të veprave që si objekt kryesor artistik kanë raportin e jetës dhe të vdekjes është pa dyshim Epi i Gilgameshit,¹ vepra më e vjetër e shkruar dhe e zbuluar deri më sot, rreth 4000 vjet e lashtë. Kjo vepër e letërsisë së Mesopotamisë edhe sot e gjithë ditën imponohet si vepër me rëndësi esenciale, por dhe aktuale. Kur themi këtë kemi parasysh problemet qenësore që shtrohen në të dhe mënyrën e shqiptimit të tyre, transponimin e botës së njeriut në një periudhë të caktuar të zhvillimit të tij. Sidomos duhen veçuar qasja dhe shqiptimi poetik i përpjekjeve të njeriut për t'i shpëtuar vdekjes, përkatësisht për ta gjetur jetën e amshuar dhe forcën e rinisë. Pra, në esencën e sistemit kuptimor dhe shprehës, Epi i Gilgameshit i kushtohet tmerrit të vdekjes dhe fatit tragjik të njeriut. Tashmë është e ditur se vdekja përmyll fatin e çdo qenieje të gjallë, por njeriu këtë e përjeton në mënyrë të veçantë, sepse bëhet i vetëdijshëm se duhet të vdesë, sikur ngjet edhe me kryepersonazhin e kësaj vepre të lashtë, Gil-

1) Për letërsinë e Mesopotamisë, përkatësisht për traditën letrare sumero-babilonase, për traditën e shkrimit me kunja (shkrimin kuneiform), për vjetërsinë e Epit të Gilgameshit, kur dhe si u zbulua, për perënditë, për qeniet që përmenden në të, për vendbanimet etj., shih më gjerësisht në pjesën *Të dhëna e shënime*.

gameshin. Si mbret i Urukut, njeri i hareve dhe i gëzimeve, ai nuk kishte menduar sa duhet për kuptimësinë e jetës dhe vdekjen e njeriut. Vetëm vdekja e Enkidujit i jep të kuptojë, pra, e bind se edhe ai duhet të vdesë. Ky vetëdijesim ndikon që Gilgameshi ta ndërrojë qëndrimin ndaj jetës dhe të vihet në kërkimin e jetës së amshuar, ashtu sikur jetonin perënditë. Kjo ide e vetëdijesimit për vdekjen del qartas edhe në mallkimin e Enkidujit, drejtuar gruas së hyjnueshme, e cila e harlasi, e ndau nga kafshët dhe e ktheu te njerëzit: Nga se në mua ti kureshtjen zgjove/ që të mësoj... Pra, e bëri të jetë i vetëdijshëm për vetveten, për fatin e tij, për botën.

Në Epin e Gilgameshit shprehen e ballafaqohen tri botë: ajo hyjnore, njerëzore dhe shtazore, që dëshmojnë për një stad të lashtë të ekzistencës, që në ep paraqiten mjaft unike; ato janë në raport veprues dhe kushtëzues reciprok. Si i këtillë Epi i Gilgameshit imponohet si një vepër e pasur idesh, si një sistem i ngritur kuptimor e shprehës, që përkundër faktit që vjen nga një periudhë e lashtë, komunikon intensivisht me botën tonë, me problemet esenciale dhe me dilemat që e cilësojnë njeriun e sotëm në procesin e ekzistimit dhe të veprimit, pra për shumë veçori ajo është vepër aktuale dhe moderne në kuptimin e mirëfilltë të fjalës.¹ Mirëpo vlera e saj qëndron edhe në faktin se

1) Mendimet dhe konstatimet për Epin e Gilgameshit në këtë punim kanë të bëjnë me tekstin e plotësuar nga G. Burkhardt, përkatësisht me tekstin e përkthyer në gjuhën shqipe që po i prezantohet lexuesit e jo me tekstet e tjera me zbrastës (Shih më gjerësisht: *Dy fjalë për përkthimin*).

shumë ide e mendime, forma të transponimit e të shqiptimit të botës së njeriut, të krijimit të tablove poetike e të përshkrimeve të natyrës etj., u shfrytëzuan dhe u bënë objekt trajtimi në shumë vepra letrare të mëvonshme.¹

2. Botë-realitet specifik

Gjithë ajo që shqiptohet në *Epin e Gilgameshit* dëshmon, siç u theksua, për një botë sa të lashtë, po aq të pasur e specifike. Bota njerëzore shprehet nëpërmjet *Gilgameshit*, mbretit të Urukut, dhe njerëzve që jetojnë me të. Bota e perëndive është jashtëzakonisht e pasur dhe ka funksion të shumëfishtë në ep; nga hyjnitë përcaktohet fati i njerëzve dhe i kafshëve. Bota shtazore, po ashtu, është e pranishme në këtë vepër dhe ndërliidhet mjaft mirë me dy botët e tjera. Në të vërtetë, kufijtë midis këtyre tri botëve shkrihen. *Gilgameshi*, njeri dhe mbret i Urukut, i ka dy të tretat të hyjnive. *Enkiduji* në fillim të ekzistencës së tij (pasi e krijon hyjnesha *Aruru*) rri dhe kullot barin me kafshët e pyllit. Njeriu-akrep (*skorpion*) ka elemente të kafshës dhe të njeriut. Edhe *Humbaba*, rojë e malit hyjnor, *Cedrit*, paraqitet si

1) Për prezencën e Epit të *Gilgameshit* në letërsinë botërore shih, pos të tjerash, P. Jensen: *Das Gilgamesch-Epos in der Weltliteratur*, Strassburg, 1906; Hugo Gressmman: *Einleitung* në: *Das Gilgamesch-Epos*, Göttingen, 1911, f. 82-232, si domos *Die Nachwirkung des Epos in der Weltliteratur*, f. 182-190.